
ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

УДК 338.487

Д. М. Стеченко, д.е.н., професор,
А. І. Мельник, д.ф.н., професор,
І. В. Безуглий, к.е.н., ст. викладач

СТАНОВЛЕННЯ РЕГІОНАЛЬНИХ РИНКІВ РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ

Анотація. Сформульовані вихідні положення при визначенні економічної сутності туристичного регіону та регіональних ринків рекреаційно-туристичних послуг. Так, під ринками рекреаційно-туристичних послуг розуміється система організації споживання туристичного продукту, яка ґрунтується на комплексності, ритмічності та мобільності споживання за нерозривності процесу обслуговування. Визначено ринкоутворюючі фактори: такі, що впливають на місткість і структуру рекреаційно-туристичних послуг, схему рекреаційно-туристичних потоків, економічні відносини суб'єктів ринку та рівень розвитку сфери послуг. Розроблені стратегічні орієнтири рекреаційно-туристичної діяльності в межах транскордонних ринків за участю України та сусідніх країн. Серед дієвих практичних заходів щодо активізації транскордонних ринків рекреаційно-туристичних послуг: розробка стратегії розвитку євро регіонів, проведення Міжнародних туристичних форумів, заходи щодо активізації туристичного обміну між регіонами, обмін інформацією для розміщення на туристичних сайтах і в туристично-інформаційних центрах, проведення туристичних ярмарок; організація і проведення семінарів з обміну досвідом у сфері розвитку зеленого туризму, розвиток мережі спільних туристичних маршрутів, забезпечення їх інфраструктурою, створення атласів історичних пам'яток сусідніх регіонів з метою активізації роботи туристичних маршрутів, проведення спільних історико-археологічних досліджень. Подані напрями оцінки розвитку регіональних ринків рекреаційно-туристичного послуг: морфологічний аналіз та оцінювання рекреаційно-туристичного потенціалу туристичного регіону, визначення рівня розвитку інфраструктури рекреаційно-туристичної діяльності, розробка логіко-структурної моделі території та системи вихідних показників, комплексний аналіз населення, аналіз інформаційних процесів. Запропоновано структурування інфраструктури рекреаційно-туристичних послуг на: транспортну, готельну, санаторно-курортну, культурно-обслуговуючу та спеціалізованих підприємств.

Ключові слова: регіональні ринки, рекреаційно-туристичні послуги, інфраструктура рекреаційно-туристичних послуг.

Д. М. Стеченко, д.э.н., профессор,
А. И. Мельник, д.ф.н., профессор,
И. В. Безуглый, к.э.н., ст. преподаватель

СТАНОВЛЕНИЕ РЕГИОНАЛЬНЫХ РЫНКОВ РЕКРЕАЦИОННО-ТУРИСТИЧЕСКИХ УСЛУГ

Аннотация. Сформулированы исходные положения при определении экономической сущности туристического региона и региональных рынков рекреационно-туристических услуг. Так, под рынками рекреационно-туристических услуг понимается система организации потребления туристического продукта, которая основывается на комплексности, ритмичности и мобильности потребления при неразрывности процесса обслуживания. Определены рынокообразующие факторы, влияющие на емкость и структуру рекреационно-туристических услуг, схему рекреационно-туристических потоков, экономические отношения субъектов рынка и уровень развития сферы услуг. Разработаны стратегические ори-

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

ентуры рекреацiонно-туристическай дзейнасьci в межах прыгранiчных рынках з учасьцiем Украiны i суседніх краiн. Сьреди дзейсных практычэскіх мер па актывізацыі прыгранічных рынках рекреацiонно-туристическіх услуг: разьработка стратэгіі разьвіцця эвэрэгіянаў, правядзеньне Мiжнародных туристическіх форумоў, мерапрыяцьця па актывізацыі туристическага абмену мiж рэгіянамі, абмен інфармацыяй для разьмешчэньня на туристическіх сайтах i в туристска-інфармацiяных цэнтрах, правядзеньне туристическіх ярмаркаў, арганізацыя i правядзеньне семінараў па абмену вопытам в сфэры разьвіцця зэленэга турызма, разьвіццё сьцi саўмесных туристическіх маршрутаў, забесьпэчэньне іх інфраструктурай, стварэньне атласаў історычэскіх памятнаікаў суседніх рэгіянаў з цэлю актывізацыі рабoты туристическіх маршрутаў, правядзеньне саўмесных історыка-археалагічэскіх ісьсьледаваньняў. Прадстаўлены напраўленьня ацэнькі разьвіцця рэгіянальных рынках рекреацiонно-туристическай услуг: морфалагічэскі аналіз i ацэнька рекреацiонно-туристическага пoтэnciaла туристическага рэгіяна, адрэдаўленьне ўзрoўня разьвіцця інфраструктуры рекреацiонно-туристическай дзейнасьci, разьработка лoгіка-структурнай мадэлі тэрыторыі i сьстэмы ісьсьходных паказатэляў, камплэксны аналіз насельня, аналіз інфармацiяных працэсаў. Прадэпаўня стравуравацьцё інфраструктуры рекреацiонно-туристическіх услуг на: транспартную, гoсьцінічную, санатoрно-курортную, культаурно-абуслужываўшую i спецалязаваных прэдаўпрыяцьцяў.

Ключавыя сьлoва: рэгіянальныя рынкі, рекреацiонно-туристическія услугі, інфраструктура рекреацiонно-туристическіх услуг.

D. M. Stechenko, doctor of economic sciences, professor

A. I. Melnyk, doctor of philosophical sciences, professor

I. V. Bezuhlyi, candidate of economic sciences, senior lecturer

FORMATION OF REGIONAL MARKETS OF RECREATIONAL AND TOURIST SERVICES

Abstract. Starting points in determining the economic essence of the tourist region and regional markets of recreational and tourist services are formulated. So a system of arranging tourist product consumption, which is based on complexity, mobility and uninterrupted process of consumption with the continuity of servicing process, is understood by recreation and tourist services markets. Market generating factors, affecting the capacity and structure of recreation and tourist services, the scheme of recreation and tourist flows, economic relations of market agents and the level of service industries development, are defined. Strategic goals of recreation and tourist activities within the cross-border markets with the participation of Ukraine and neighboring countries, are developed. Among the effective practical measures to enhance cross-border markets of recreation and tourist services are: working out the development strategy of the European regions, holding international tourism forums, taking measures to enhance the tourist exchange between regions, exchanging information to be placed on tourist sites and in tourist information centres, holding tourist fairs, organizing and holding workshops to exchange experience in green tourism development, to develop a network of common tourist routes, providing them with infrastructure, creating atlases of historical monuments of neighbouring regions in order to activate the tourist routes, carrying out joint historical and archaeological research. Areas of assessing regional markets of recreation and tourist services are submitted. They are: morphological analysis and assessment of recreation and tourism potential of the tourism region, determining the level of recreation and tourist infrastructure development, working out logical and structural model of the territory, a system of initial indices, a complex analysis of the population, and the information processes analysis. Structurization of recreation and tourist services infrastructure is suggested into a transport, hotel, spa, cultural-serving ones and specialized companies.

Keywords: regional markets, recreation and tourist services, recreation and tourist services infrastructure.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Актуальність теми. Трансформація економічної системи в Україні вимагає теоретичного осмислення форм та змісту, умов і методів соціально-економічних перетворень з орієнтацією на ринкові відносини, на ринкове господарство. Однією з важливих рис регіоналізації такого господарства є просторова організація життєдіяльності. Регіональна економіка широко використовує поняття регіональних ринків. Вона є складною сукупністю суб'єктів господарювання, які використовують ресурси або інші територіальні переваги, спільно задовольняють певну групу потреб і обмежуються в своїй діяльності просторовою конкуренцією. У такому випадку регіональний ринок рекреаційно-туристичних послуг – це відкрита соціально-економічна система певної території з високим рівнем саморегуляції, основу якої складають високолокалізовані відносини, що пов'язані із реалізацією та споживанням послуг відпочинку або комплексного турпродукту в межах регіону [2, с. 6]. Функціонування регіональних ринків відбувається під постійним впливом зростання попиту та пропозиції. Можна вважати, що регіональний ринок рекреаційно-туристичних послуг – це форма виробництва і споживання послуг, пов'язаних з організацією відпочинку на певній території, в межах якого збалансовується попит та пропозиція.

Постановка проблеми. Розкрити економічну природу формування ринків рекреаційно-туристичних послуг.

Аналіз останніх досліджень. Геопросторові аспекти розвитку ринку рекреаційно-туристичних послуг висвітлені О. О. Любіцевою [6]. Зокрема, запропонована структурно-логічна схема організації наукового дослідження на рівнях макрорегіонів світу, національного туристичного ринку, розкриті закономірності та висвітлені регуляторні механізми його функціонування. Але поза увагою дослідника залишилися процеси транскордонного співробітництва, які суттєво впливають на активізацію рекреаційно-туристичної діяльності.

Функціонування міжнародних ринків рекреаційно-туристичних послуг відбувається під впливом низки закономірностей, таких як складність процесів формування попиту та пропозиції, взаємозв'язку із соціально-економічним розвитком країни, зростання кількості прибуттів та нерівномірності їх розподілу, появи нових дестинацій, циклічності, регулювання сфери відпочинку на національних рівнях [3, с. 182-186]. Проте недостатньо висвітлено закономірності функціонування регіональних ринків рекреаційно-туристичних послуг.

Удосконаленню економічної діагностики регіональних ринків рекреаційно-туристичних послуг присвячені праці Ю. Б. Забалдіної [2]. Автором здійснений аналіз процесів регіоналізації ринку туристичних послуг України.

Обґрунтуванню критеріїв вибору Україною цільових туристичних ринків присвячена наукова розробка О. Г. Зими, О. В. Штеревері, В. О. Підгайної [4]. На думку авторів, відсутність орієнтації національної туристичної політики України на конкретні ринки веде до стагнації у сфері відпочинку.

Концептуальні підходи до організації дослідження кон'юнктури транскордонних ринків охоплюють принципи, основні завдання, алгоритм здійснення аналізу, джерела інформації і методи виявлення та аналізу тенденцій, чинників, умов, що впливають на розвиток конкурентного середовища в транскордонному регіоні [7].

Постановка завдання. Проблеми формування регіональних ринків рекреаційно-туристичних послуг і об'єктів відпочинку досліджені недостатньо, вивчаються лише окремі аспекти конкретних регіональних ринків рекреаційно-туристичних послуг, а також пов'язані з ними питання розвитку інфраструктури. Тому важливо вивчати ринкові відносини, різноманіття в їх формах, процеси територіальної організації туристичних ринків, масштаби і ареали поширення, а також обіг матеріальних, фінансових та інформаційних ресурсів рекреаційно-туристичного призначення в межах туристичного регіону.

Виклад основного матеріалу. Ринок як економічна категорія виробництва товарів чи послуг пов'язана із системою економічних відносин у сфері обігу, купівлі-продажу. Включає механізм організації взаємозв'язків між покупцями і продавцями з приводу обміну маси вироблених товарів і послуг. Сукупна маса вироблених товарів та послуг не може обмежитися рамками одного реального ринку, а вимагає функціонування множини або системи ринків [5, с. 391]. Виділення галузевих ринків можливе на основі двох критеріїв: територіального та змістовного. Так, для ри-

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

нків рекреаційно-туристичних послуг структурування за територіальним критерієм означає розгляд процесів організації відпочинку в межах певних територій: транскордонного співробітництва, макрорегіонів чи адміністративних областей. За змістовним критерієм ринки рекреаційно-туристичних послуг доцільне структурування за видами послуг, видами туризму, орієнтацією на місцевий контингент відпочивальників чи приїжджих. Становлення кожного ринку потребує використання специфічного управлінського інструментарію. Територіальне управління найбільш ефективне в межах регіонів країни, тому і становлення ринків рекреаційно-туристичних послуг має відбуватися на основі такого структурування.

Як правило, регіональні ринки рекреаційно-туристичних послуг взаємодіють на основі внутрішніх регіональних і міжрегіональних зв'язків. Взаємодія ринків здійснюється саморегулятивним механізмом їх відносин при регулюючій ролі держави і регіональних адміністрацій.

Під ринками рекреаційно-туристичних послуг розуміється система організації споживання туристичного продукту, що ґрунтується на комплексності, ритмічності та мобільності споживання за нерозривності процесу обслуговування [9, с. 111]. Регіональні ринки рекреаційно-туристичних послуг як відкриті системи реагують на внутрішню і на зовнішню економічну, соціальну, екологічну і політичну ситуацію. Всі процеси формування регіональних ринків рекреаційно-туристичних послуг і функціонування суб'єктів ринкових відносин визначаються залежністю кількісних та якісних характеристик економічного простору. Ефективність економічного простору рекреаційно-туристичної діяльності залежить від місткості та структури можливих рекреаційно-туристичних послуг регіону.

Об'єктивним підґрунтям формування регіональних ринків рекреаційно-туристичних послуг є зростання та урізноманітнення суспільних потреб і відповідне йому поглиблення господарської спеціалізації регіонів країни [6, с. 36]. Розвиток ринків рекреаційно-туристичних послуг зумовлює формування певних пропорцій між рекреаційно-туристичним потенціалом території та рівнем розвитку сфери послуг відпочинку, між попитом та пропозицією турпродукту. Комплексність розвитку підсистем регіональних ринків сприяє удосконаленню інфраструктурного забезпечення процесу надання послуг та формування суміжних ринків. При цьому важливого значення набуває регулювання комплексно-пропорційного розвитку території.

Зовнішній економічний простір має домінуюче значення для діяльності всіх суб'єктів туристичного регіону. Він двояко впливає на організацію туристично-рекреаційної діяльності та можливостей реалізації взаємодії з потенційними партнерами. З одного боку, зовнішній простір забезпечує суб'єктів рекреаційно-туристичної діяльності необхідними ресурсами, а тим самим створює основу ефективного функціонування. З іншого, зовнішній економічний простір як потенційне середовище реалізації турпродукту і послуг створює можливість участі в ринкових відносинах всіх суб'єктів як рівноправних партнерів, що дотримуються норм і правил цих відносин.

Внутрішній економічний простір включає умови і передумови для функціонування системи регіональних ринків рекреаційно-туристичних послуг. До кожного з них, у першу чергу, відносяться розташовані на території елементи інфраструктури рекреаційно-туристичної діяльності. Для забезпечення виробництва турпродукту і надання послуг елементи інфраструктури рекреаційно-туристичної діяльності мають постійно поновлюватися на засадах інновацій відповідно до зростання вимог споживача. Це стає можливим на основі диверсифікації та розвитку систем і регіональних ринків рекреаційно-туристичних послуг.

Функціонування базових, суміжних, допоміжних та обслуговуючих складових регіональних ринків зумовлює взаємодію важелів державного регулювання та механізмів саморегуляції. Державне регулювання регіональних ринків рекреаційно-туристичних послуг забезпечується формуванням та реалізацією загальнодержавної та регіональної туристичної політики. Основна мета регіональної туристичної політики - обґрунтування стратегічних намірів регіону, визначення інструментів їх реалізації та впровадження певних регулюючих механізмів. Загальнодержавна туристична політика має координувати стратегічні наміри регіонів країни. Координуюча дія має сприяти рекреаційно-туристичній спеціалізації територій і формуванню позитивного іміджу України.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Розвиток регіональних ринків супроводжується появою нових тенденцій, що зумовлені формуванням корпоративних утворень, удосконаленням технологічного поділу праці на основі спеціалізації підприємств та організацій різних країн і регіонів. Відбувається формування сталих рекреаційно-туристичних потоків з різних країн і регіонів до осередків з цінними оздоровчими властивостями. Участь у територіальному і міжнародному поділі праці стає все більш важливим фактором розвитку регіональних ринків рекреаційно-туристичних послуг.

В умовах становлення національної економіки України розвиток внутрішнього туризму набуває пріоритетного значення. Але для популяризації українського ринку послуг відпочинку є необхідним приєднання до міжнародних туристичних потоків. Вирішення цього завдання передбачає обґрунтування критеріїв вибору пріоритетів цільових туристичних ринків для України. Основу таких критеріїв визначають наступні чинники: відмінність між національними та культурними особливостями країн, менталітет населення, рівень соціально-економічного розвитку та властивості політичних процесів [4, с. 13].

Інтеграційні наміри України орієнтують на дослідження транскордонних ринків, вивчення їх кон'юнктури та основних тенденцій. Послідовність такого дослідження містить: визначення основних рис та особливостей транскордонного ринку, розробку системи показників, збір і накопичення інформації, оцінку динаміки структури ринку, моніторинг чинників впливу, розробку процедури прогнозування [7, с. 19].

Стратегічними орієнтирами рекреаційно-туристичної діяльності в межах транскордонних ринків за участю України та сусідніх країн можна вважати:

- комплексний розвиток малого і середнього бізнесу на засадах створення кластерних утворень;
- розробка і впровадження єдиної інформаційної системи з базами даних щодо рекреаційно-туристичних послуг;
- розробка і реалізації спільних програм розбудови екологічної мережі та відтворення природного середовища;
- розвиток транскордонних перевезень, які мають рекреаційно-туристичне призначення;
- реалізація заходів із розвитку автошляхової і інфраструктури рекреаційно-туристичних послуг;
- розширення рекреаційно-туристичних можливостей територій;
- розбудова комунальної інфраструктури;
- облаштування і створення нових національних природних і регіональних ландшафтних парків;
- розробка і облаштування туристичних маршрутів до пам'яток історії та культури народів сусідніх держав;
- підготовка висококваліфікованих кадрів для діяльності в рекреаційно-туристичній сфері.

Серед конкретних практичних заходів щодо розвитку рекреаційно-туристичної діяльності найбільш дієвими є:

- розробка стратегії розвитку євро регіонів;
- проведення Міжнародних туристичних форумів;
- заходи щодо активізації туристичного обміну між регіонами;
- обмін інформацією для розміщення на туристичних сайтах і в туристично-інформаційних центрах;
- проведення туристичних ярмарок; організація і проведення семінарів з обміну досвідом у сфері розвитку зеленого туризму;
- розвиток мережі спільних туристичних маршрутів, забезпечення їх інфраструктурою;
- створення атласів історичних пам'яток сусідніх регіонів з метою активізації роботи туристичних маршрутів;
- проведення спільних історико-археологічних досліджень.

Основи теорії регіонального ринку рекреаційно-туристичних послуг знаходяться в стадії інтенсивного розвитку, з окремих принципових теоретичних і методологічних питань у фахівців ще не склалася єдність думок і є суттєві розбіжності у визначенні термінів.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Нині особливо назріла необхідність вивчення проблем туристичного ринку з позицій не лише макро- і мікроекономіки, але і просторової стратегії та регіональної політики. Це особливо важливо в умовах України, з її значними регіональними відмінностями, які впливають на форми прояву загальних закономірностей розвитку туристичного ринку і на процеси міжрегіональної взаємодії при формуванні регіональних ринків рекреаційно-туристичних послуг.

Вивчення проблем формування регіональних ринків рекреаційно-туристичних послуг потребує, перш за все, визначитися в сутності понять «туристичний регіон» і «регіональний ринок туристичних послуг». Вихідними положеннями при визначенні економічної сутності туристичного регіону та регіонального ринку рекреаційно-туристичних послуг є такі:

1. Туристичний регіон – це певна територія з притаманними їй специфічними природно-кліматичними, рекреаційно-ресурсними, історичними, етнічними, соціально-побутовими та іншими особливостями. Кордони регіону не завжди збігаються з кордонами адміністративно-територіальних утворень.

2. Розвиток рекреаційно-туристичних послуг в регіоні залежить не тільки від макроекономічного устрою, законодавчо-нормативної бази, наукового обґрунтування просторової організації туристичної інфраструктури, а й тих факторів та закономірностей, які визначають окремість, винятковість даної території.

3. Винятковість туристичного регіону визначається рекреаційно-туристичним потенціалом, можливостями його використання.

4. Суб'єктами рекреаційно-туристичної діяльності в регіоні є фізичні та юридичні особи (резиденти і нерезиденти), чий економічні, соціальні, політичні, культурно-етнічні інтереси мають високий ступінь просторової локалізації, тобто пов'язані з проявом економічної активності в різних формах на даній території.

Очевидно, не будь-яка територія може бути віднесена до туристичного регіону. Щоб називатися таким, вона має відповідати наступним основним вимогам:

- містити об'єкти туристичного інтересу (пам'ятники історії і культури, музеї, унікальні природні об'єкти і ресурси з лікувальними властивостями, особливу флору та фауну і т.д.);
- мати можливості для надання високоякісних рекреаційно-туристичних послуг.

Отже, туристичний регіон – це територія, що має об'єкти туристичного інтересу і пропонує певний набір послуг, необхідних для задоволення потреб відпочивальників [1, с. 13]. Із всього різноманіття ринкоутворюючих факторів у відтворювальному процесі регіональних рекреаційно-туристичних послуг в першу чергу заслуговують ті, які впливають на територіальні відмінності та функціонування системи туристичних ринків. Ступінь впливу регіональних ринкоутворюючих факторів різна за типами ринків, що визначає відмінності в територіальній диференціації умов формування і функціонування ринкових відносин. Під ринкоутворюючими факторами слід розуміти лише фактори, що впливають на місткість і структуру рекреаційно-туристичних послуг регіонального ринку, на схему рекреаційно-туристичних потоків, на економічні відносини суб'єктів ринку та на рівень послуг в регіоні.

Важливого значення при розгляді факторів щодо забезпеченості туристичних регіонів набуває врахування їх просторової мобільності, схильності до змін у часі та просторі. Багато які з факторів (наприклад, люди, що мають наміри відпочити і оздоровитись, знання, капітал) можуть відносно безперешкодно змінювати свою локалізацію і ставати факторами інших регіонів.

Тому певний інтерес становить проблема використання наявних факторів у межах туристичного регіону, яке б включало їхню альтернативну присутність в інших регіонах, що пов'язане із створенням відповідних умов рекреаційно-туристичної діяльності в межах певної території.

Таким чином, механізм функціонування регіональних ринків рекреаційно-туристичних послуг має враховувати те, що туристичний регіон є частиною загальнодержавного економічного простору. Разом з тим, можна бачити високу своєрідність процесів і специфіку формування регіональних ринків рекреаційно-туристичних послуг. Поряд з традиційними факторами розвитку рекреаційно-туристичних послуг дедалі більшого значення набирають нові – суто ринкові.

Сучасні процеси формування регіональних ринків рекреаційно-туристичних послуг об'єктивно свідчать про те, що вирішення складних управлінських завдань потребує комплексного дослі-

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

дження туристичних регіонів і розробки оптимальних стратегій управління на середньострокову перспективу. Організаційною формою такого дослідження є інноваційна модель комплексної регіональної програми. Її базові ідеї, що поєднані разом і реалізовані за допомогою спеціальних організаційних принципів, здатні в досить короткий строк вирішити питання інформаційного дефіциту та підвищити якість управлінського вибору за рахунок системного підходу до розв'язання наявних проблем. Для прийняття обґрунтованих управлінських рішень необхідно отримати комплексну та глибоку оцінку стану конкретного регіонального рекреаційно-туристичного ринку. Потрібно знати точний економічний та соціальний діагноз, щоб не порушити наявний баланс стабільності та підтримати нові продуктивні підприємницькі починання. Важливо досконало з'ясувати не лише сильні, а і слабкі сторони структури регіонального рекреаційно-туристичного ринку, оскільки там відбуватиметься основна перевірка потенціалу влади.

Дослідницька робота з оцінки розвитку регіонального ринку рекреаційно-туристичних послуг здійснюється переважно за шістьма основними напрямками:

- морфологічний аналіз туристичного регіону: географічне положення, екологічна та географічна регіоналізація, поселенська та туристично-інфраструктурна карта регіону;
- аналіз рекреаційно-туристичного потенціалу регіону: оцінка і рівень використання природно-рекреаційних ресурсів;
- рівень розвитку інфраструктури рекреаційно-туристичної діяльності;
- розробка логіко-структурної моделі туристичного регіону та системи вихідних показників, що дають можливість поповнювати оперативну базу даних і моделювати диверсифікований розвиток регіонального рекреаційно-туристичного ринку;
- комплексний аналіз населення: соціально-демографічні характеристики, зайнятість, міжетнічні відносини, політична структура, рівень життя, якість розвитку соціальної сфери. Стан суспільної думки (установка, оцінка, цінності та очікування населення);
- аналіз інформаційних процесів: характер зв'язків державних структур управління і населення регіону, якість інформування населення про можливості рекреаційно-туристичної діяльності в регіоні, способи та ефективність поширення інформації в структурах самої адміністрації, характеристик населення, побудови політичної системи, формування громадської думки та іміджу.

Діагностичний системно-структурний аналіз є визначальним для управлінського впливу на формування будь якого регіонального ринку рекреаційно-туристичних послуг. Основний акцент в аналітичній роботі робиться, з одного боку, на вивченні характеристик населення та соціальних процесів, а з другого – на глибокому дослідженні туристичного регіону, його провідних галузей у взаємодії.

При цьому можна використати два підходи: виявлення протиріч, «вузьких місць», потенційно проблемних факторів; визначення сильних сторін, джерел стабільності, позитивних започаткувань, «точок зростання», ефективності.

Ефективне формування регіональних ринків рекреаційно-туристичних послуг передбачає попереджальний розвиток необхідної інфраструктури. Під ринковою інфраструктурою рекреаційно-туристичної діяльності розуміється сукупність (в ідеальному випадку – комплекс) установ, організацій та інших суб'єктів обігу, що забезпечують необхідні умови для нормального функціонування ринкової економіки [8, с. 271]. В залежності від видів ринків туристичну інфраструктуру можна розділити на транспортну, готельну, санаторно-курортну, культурно-обслуговуючу та спеціалізованих підприємств. Елементами транспортної інфраструктури є мережі автомобільних доріг, залізниць, автостанцій, аеропортів тощо. Готельну інфраструктуру утворюють засоби розміщення, які можна структурувати за формами власності, приналежності до мережевих структур, величиною. Санаторно-курортна інфраструктура складається із санаторіїв різних типів, санаторіїв-профілакторіїв, пансіонатів, домів відпочинку та дитячих оздоровчих таборів. Мережу спеціалізованих підприємств становлять туроператори, турагенти та заклади, які надають пізнавально-культурні послуги (музеї, театри тощо).

Головний об'єкт управлінського впливу на формування регіонального ринку рекреаційно-туристичних послуг – це люди з їх особистими інтересами і потребами, вимогами до влади та з

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

конкретними очікуваннями. Тому визначення факторів соціальної поведінки проводиться дуже ретельно. Вивчається демографічна ситуація, етнополітичний баланс, міграція. Надаються характеристики рівня життя, стан ринку праці, аналізується розвиток системи рекреаційно-туристичного сервісу, оцінюються тенденції розвитку криміногенної ситуації та виявляються зв'язки між цими процесами. Отже, поряд з рекреаційно-туристичним потенціалом досліджується потенціал соціальної активності та позиції різних груп населення. Це дозволяє визначити відношення впливових соціальних груп до політики формування регіонального ринку рекреаційно-туристичних послуг та досить точно прогнозувати їх реакцію у випадку стратегічних змін.

Висновки. Розробка стратегій рекреаційно-туристичної діяльності в регіоні здійснюється в результаті встановлення пріоритетних цілей. Інколи вони не узгоджені і в такому випадку формується декілька пакетів рекомендацій щодо оптимальної стратегії формування регіонального ринку рекреаційно-туристичних послуг. Варіанти компромісної політики формування таких ринків можуть бути опрацьовані лише після проведення детального факторного і ресурсного аналізу. На основі отриманих результатів можна спроектувати структурні, інвестиційні, правові умови, які на адміністративному рівні необхідно створити для забезпечення режимів сприйняття формуванню регіональних ринків рекреаційно-туристичних послуг.

Література

1. Борушак М. Стратегия развития туристического региона: теория, методология, практика / М. Борушак. – Минск: БГЭУ, 2002. – 166 с.
2. Забалдіна Ю. Б. Економічна діагностика та прогнозування розвитку регіонального ринку туристичних послуг: автореф. дис... на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.10.01 «Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка» / Ю. Б. Забалдіна; Науково-дослідний економічний ін-т Міністерства економіки України. – Київ, 2006. – 22 с.
3. Заячківська Г. А. Закономірності функціонування ринку міжнародних туристичних послуг / Г. А. Заячківська // Інноваційна економіка. – 2012. – № 6 (32). – С. 18–187.
4. Зима О. Г. Особливості вибору цільових туристичних ринків України / О. Г. Зима, О. В. Штереверя, В. О. Підгайна // Проблеми економіки. – 2010. – № 3. – С. 12–14.
5. Коноплицький В. А. Економічний словник. Тлумачно-термінологічний / В. А. Коноплицький, Г. І. Філіна. – К.: КНТ, 2007. – 580 с.
6. Любіцева О. О. Ринок туристичних послуг (геопросторові аспекти) / О. О. Любіцева. – [3-е вид., перероб. та доп.]. – К.: Альтерпрес, 2005. – 436 с.
7. Мікула Н. А. Концептуальні підходи до дослідження кон'юнктури транскордонного ринку / Н. А. Мікула, О. І. Пастернак, І. Р. Тимечко, М. О. Гусєва // Регіональна економіка. – 2010. – № 2(56). – С. 17–22.
8. Осовська Г. В. Економічний словник / Г. В. Осовська, О. О. Юшкевич, Й. С. Завадський. – К.: Кондор, 2009. – 358 с.
9. Словник рекреаційних термінів / [укл. С. С. Беляєва]. – К.: Академія, 2011. – 184 с.

References

1. Borushchak M. *Strategiya razvitiya turisticheskogo regiona: teoriya, metodologiya, praktika* [Strategy of the tourist region development: theory, methodology, practice]. Minsk, BGEU Publ., 2002. 166 p.
2. Zabaldina Yu. B. *Ekonomichna diahnostyka ta prohnouzuvannia rozvytku rehionalnogo rynku turystychnykh posluh*. Avtoref. dys. kand. ekon. nauk [Economic diagnostics and forecasting the development of regional tourist services market. Ph.D. diss. synop.]. Kyiv, 2006. 22 p.
3. Zaiachkovska H. A. *Zakonomirnosti funktsionuvannia rynku mizhnarodnykh turystychnykh posluh* [Principles of international tourist services market operation]. *Innovatsiina ekonomika – Innovative Economy*, 2012, no.6(32), pp. 18–187.
4. Zyma O. H., Shtereveria O. V., Pidhaina V. O. *Osoblyvosti vyboru tsiliovyykh turystychnykh rynkiv Ukrainy* [The peculiarities of selecting target tourist markets of Ukraine]. *Problemy ekonomiky – The problems of Economy*, 2010, n.3, pp. 12–14.
5. Konopliitskyi V. A., Filina H. I. *Ekonomichnyi slovnyk. Tlumachno-terminologichnyi* [Economic dictionary. Explanatory and terminological]. Kyiv, KNT Publ., 2007. 580 p.
6. Liubitseva O. O. *Rynok turystychnykh posluh (heoprostorovi aspekty)*. 3-e vyd. [Tourist services market (geospatial aspects). 3rd ed.]. Kyiv, Alterpres, 2005. 436 p.
7. Mikula N. A., Pasternak O. I., Tymechko I. R., Husieva M. O. *Kontseptualni pidkhody do doslidzhennia koniunktury transkordonnoho rynku* [Conceptual approaches to the investigation of transboundary market conjuncture]. *Rehionalna ekonomika – Regional economy*, 2010, no.2(56), pp. 17–22.
8. Osovskaya H. V., Yushkevych O. O., Zavadskiy Y. S. *Ekonomichnyi slovnyk* [Economic dictionary]. Kyiv, Kondor Publ., 2009. 358 p.
9. Bieliaieva S. S., ed. *Slovnyk rekreatsiynykh terminiv* [Recreation terminology dictionary]. Kyiv, Akademiia Publ., 2011. 184 p.

Надійшла 20.05.2013